

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Методичні рекомендації

**Київ
2023**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Методичні рекомендації

*За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора, Заслуженого діяча науки і техніки України
С. С. Чернявського*

Київ
2023

Авторський колектив:

Герасименко Л. В., завідувач кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор;

Тихонова О. В., професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України;

Тацієнко В. В., доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Кржечковскіс Ігоріс, міжнародний експерт з питань протидії відмиванню грошей і шахрайству

Рецензенти

Броніслав Хок, співредактор журналу економічної кримінології «Школа кримінології та кримінального правосуддя» Портсмутського університету

Василинчук В. І., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 25 січня 2023 року (протокол № 5)

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом [Текст] : метод. рек. / Л. В. Герасименко, О. В. Тихонова, В. В. Тацієнко, І. Кржечковскіс ; за заг. ред. С. С. Чернявського. – Київ : Нац. академія внутр. справ, 2023. – 38 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ I. ВИЯВЛЕННЯ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	5
РОЗДІЛ II. ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	13
РОЗДІЛ III. СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	18
РОЗДІЛ IV. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	24
РОЗДІЛ V. ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ПЕРЕДМОВА

На тлі збройної агресії РФ проти України особливої актуальності набуває забезпечення захисту економічних і внутрішніх інтересів національної безпеки України, територіальної цілісності й захисту фінансової системи України від загроз, що виникають унаслідок зазначеної агресії. Це питання актуалізовано також у контексті Публічної заяви FATF, де зазначено, що дії держави-терориста суперечать основним принципам цієї організації, що спрямовані на сприяння безпеці та цілісності світової фінансової системи. Сьогодні одним з пріоритетів у діяльності правоохоронних органів є протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, які, з-поміж іншого, використовують для фінансування збройних угруповань країни-агресора. Особливо це стосується виявлення таких активів і подальшої їх конфіскації, наявності законних на те підстав.

РОЗДІЛ І

ВИЯВЛЕННЯ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Виявлення активів, одержаних злочинним шляхом, передбачає збирання інформації про активи будь-якого характеру, певної вартості, обставини, за яких їх було придбано та передано, а також інших відомостей, що дають змогу його знайти та ідентифікувати, зокрема:

- результати злочинної діяльності або еквівалентні за вартістю активи;
- активи, щодо яких є підстави вважати, що вони отримані злочинним шляхом або активи, еквівалентні за вартістю;
- активи, які не могли бути придбані законним шляхом;
- активи, які можуть бути використані для забезпечення цивільного позову та відшкодування завданих збитків.

При виявленні активів, одержаних злочинним шляхом, доцільно встановити розбіжність між витратами та отриманими доходами. Суттєве перевищення витрат над доходами сигналізує про необхідність встановлення джерел походження надлишкового доходу, за рахунок якого було здійснено такі витрати. Розбіжність між витратами та отриманим доходом встановлюється в ході здійснення фінансового профілювання (financial profiling).

Зміст фінансового профілювання, що проводиться з метою ідентифікації прихованих доходів фізичних осіб, полягає у розрахунку різниці між доходами, отриманими фізичною особою, та її витратами протягом визначеного періоду. Аналіз прихованих доходів надає можливості виявляти осіб, задекларований фінансовий стан яких не відповідає умовам та потребам реального проживання. Даний аналіз розрахунку встановлення прихованих доходів дозволяє формувати пропозиції для прийняття оперативно-тактичних рішень та слідчих дій.

Головною метою фінансового профілювання є аналіз фінансового стану особи, до якої у правоохоронних органів

виник оперативний інтерес, та, як результат, виявлення активів, одержаних злочинним шляхом.

Правила фінансового профілювання:

1. Визначення особи відносно якої є необхідність застосування зазначеного методу.

2. Збір інформації відносно матеріального стану особи (про активи та пасиви, доходи та видатки).

3. Використання спеціального програмного забезпечення, яке спрощує профілювання та обробку великих масивів інформації.

4. Наявність базових знань і навичок використання MS Office Excel;

3. Заповнення робочого аркушу складання фінансового профіля (здійснення математичних розрахунків, вирахування суми видатків, яка перевищує суму доходів).

4. Використання отриманої інформації у подальшій розробці гіпотез.

Можливості фінансового профілювання:

- допомагає особам, що здійснюють досудове розслідування або оперативно-розшукову діяльність, з'ясувати фінансовий стан підозрюваної особи або інших осіб, пов'язаних з нею;

- дозволяє визначити фінансові можливості підозрюваної особи або інших осіб, пов'язаних з нею;

- дає можливість побудувати фінансові профілі осіб, що допомагає в ході загального аналізу даних виявляти закономірності, відхилення, структуру злочинних зв'язків;

- забезпечує визначення слідчим подальшої можливості конфіскації активів, одержаних злочинним шляхом.

Алгоритм застосування методу фінансового профілювання.

На підготовчому етапі – особи, що здійснюють досудове розслідування, повинні зібрати якомога більше даних та інформації стосовно матеріального становища особи підозрюваного або інших осіб, що фігурують у

кримінальному провадженні, або з якими наявний зв'язок у фігуранта.

На основному етапі відбувається власне фінансове профілювання, яке містить наступні етапи:

1. Визначення особи відносно якої є необхідність фінансового профілювання. При цьому відбувається встановлення прізвища, ім'я та по батькові, дати та місця народження, місця реєстрації або іншого місця проживання, ідентифікаційного податкового номеру та іншої ідентифікуючої інформації.

2. Збір інформації відносно матеріального стану особи (активи та пасиви, доходи та видатки). В ході збирання інформації використовується інформація як з реєстрів та баз даних, так і з відкритих джерел інформації, зокрема, соціальних мереж. Доцільним є аналіз використання інформаційних ресурсів, що належать організаціям як державної, так і недержавної форм власності, серед яких:

- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та Єдиний реєстр громадських формувань (містить інформацію про зареєстрованих в Україні юридичних осіб та приватних підприємців, інформацію про структуру власності юридичних осіб, у тому числі про бенефіціарних власників (контролерів) таких осіб тощо);

- органи державної реєстрації та нотаріату (дані про нерухомість);

- транспортні підприємства (відомості з обліку замовників на перевезення);

- комерційні банки (інформація про вклади та кредити клієнтів);

- Державний реєстр речових прав на нерухоме майно та Державний земельний кадастр (містять інформацію про земельні ділянки та інші об'єкти нерухомості, їхніх власників);

- Єдиний державний реєстр транспортних засобів;

- Єдина інформаційна система Міністерства внутрішніх справ України;

- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (містить інформацію про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язані, приватні інтереси усіх публічних службовців, у тому числі про бенефіціарну власність на активи) тощо.

Підтверджений дохід можна встановити за інформацією з наступних джерел:

- податкові органи (відомості про повноту нарахованих і сплачених податків, відкриті та закриті рахунки в банківських установах, доходи й витрати суб'єктів господарювання, джерела та суми доходів громадян, встановлення всіх контрагентів СПД (постачальників і покупців), які перебували у фінансово-господарських відносинах);

- відомості, отримана від банківських установ щодо наданих кредитів та платежам по ним;

- відомості про рух коштів на банківських рахунках;

- інші джерела.

Витрати фізичної особи можуть бути встановлені шляхом отримання інформації:

- в ході проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій або під час проведення оперативно-розшукової діяльності;

- з розрахункових рахунків, відкритих у банківських установах;

- від навчальних закладів (наприклад, щодо плати за навчання);

- платежі за виготовлення будівельної документації (проекти, дозвіл на будівництво тощо);

- від туристичних агентств;

- від медичних установ про вартість лікування та реабілітації тощо.

Фінансове профілювання починається з визначення власного капіталу.

Рік 1	Рік 2	Рік 3
На _____	На _____	На _____
Активи	Активи	Активи
—	—	—
Зобов'язання	Зобов'язання	Зобов'язання
==	==	==
Власний капітал рік 1	Власний капітал рік 2	Власний капітал рік 3
	—	—
	Власний капітал рік 1	Власний капітал рік 2
	==	==
	Зміни ВК за рік 2	Зміни ВК за рік 3

Власний капітал дорівнює вартості активів конкретної особи з вирахуванням його всіх зобов'язань в даний час. Власний капітал виражається в такій формулі:

Активи – Зобов'язання = Власний капітал

Зміна у власному капіталі показує підвищення або зниження власного капіталу за кілька років, щоб виділити тенденції або особливості фінансового профілю досліджуваної особи. Зміна у власному капіталі розраховується наступним чином. Перший рік стане вихідним для другого і третього років. Відомості про перший рік надалі не використовуються після встановлення власного капіталу за перший рік. Зміна у власному капіталі стає результатом придбання або продажу активів та збільшення або зниження зобов'язань.

Неможливо точно визначити підвищення або зниження вартості активів до продажу активу. Збільшення і зниження вартості не включені в розрахунок змін власного капіталу в цілях зазначеного аналізу, у зв'язку з тим, що вони можуть призвести до спотворення розрахунку прихованих доходів. Після оцінки або

визначення вартості активу, дане значення використовується за весь період володіння активом даною особою.

Додатково до грошових потоків, представлених в зміні власного капіталу, необхідно розглянути ще один грошовий потік. Витрати періоду повинні бути враховані в зміні власного капіталу, щоб представити загальну суму коштів, яку особа мала витратити за весь період.

Розподіл поточних витрат відображається наступним чином:

На <u>Рік 1</u>	На <u>Рік 2</u>	На <u>Рік 3</u>
— Активи	Актив	Актив
— Зобов'язання	— Зобов'язання	— Зобов'язання
Власний капітал рік 1	Власний капітал рік 2	Власний капітал рік 3
	— Власний капітал рік 1	— Власний капітал рік 2
	Зміни ВК за рік 2	Зміни ВК за рік 3
	+ Поточні видатки за рік 2	+ Поточні видатки за рік 3
	Сукупні видатки за рік 2	Сукупні видатки за рік 3

В фінансовій системі суб'єкта сумарні грошові потоки за кожен період повинні покриватися законним доходом за цей період. Щоб це визначити необхідно розрахувати законний дохід виходячи із загальних витрат (витрати на утримання майна плюс зміна у власному капіталі).

Якщо підтверджених джерел доходів менше, ніж підсумкова сума, результатом стануть доходи з невідомих

джерел (прихований дохід). Даний розрахунок ілюструється нижче.

На_Рік 1	На_Рік 2	На_Рік 3
Активи	Активи	Активи
Зобов’язання	Зобов’язання	Зобов’язання
Власний капітал рік 1	Власний капітал рік 2	Власний капітал рік 3
	Власний капітал рік 1	Власний капітал рік 2
	Зміни ВК за рік 2	Зміни ВК за рік 3
	Поточні видатки за рік 2	Поточні видатки за рік 3
	Сукупні видатки	Сукупні видатки
	Відомі доходи за рік 2	Відомі доходи за рік 3
	Доходи з нествановлених джерел	Доходи з нествановлених джерел

Процес, який було описано вище, відображається формулою:

Зміни у власному капіталі
Видатки
Доходи

Запропонований алгоритм фінансового профілювання підозрюваних осіб, що здійснюється з метою встановлення непідтверджених доходів, надає можливість розрахунками підтверджувати наявність у особи активів, одержаних злочинним шляхом. Що дозволяє у подальшому формувати

пропозиції для прийняття певних рішень в межах кримінального провадження.

Здійснюючи розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, необхідно одночасно досліджувати відомості про майно осіб, пов'язаних з фігурантом, зокрема, членів сім'ї, близьких родичів або інших пов'язаних осіб, з якими ведеться спільне господарство. Особливу увагу слід приділяти, якщо наявна інформація про вчинення фігурантом або його близькими особами фіктивних або уявних майнових угод, або угод на суму, що перевищує 150тис. грн.

Важливо встановити активи підозрюваного, що були зареєстровані на інших осіб шляхом укладення штучних або уявних правочинів. Необхідно доводити фактичну приналежність активів. Адже можливі різні випадки, коли «штучний» власник нібито набуває право власності на активи, щоб приховати активи справжнього власника. Це виявляється в укладенні уявних або штучних правочинів. Під уявним правочином розуміється правочин, укладений лише з тим, щоб створити уяву, але без справжнього наміру спричинити правові наслідки. Також уявним правочином є той правочин, що не набрав чинності, тобто не потягнув за собою певні зміни у майновому стані особи.

Наприклад, підозрюваний нібито позичає гроші у свого батька та купує автомобіль. Здійснивши ретельний збір даних щодо конкретних деталей запозичення (наприклад, час коли це відбулось, номінал купюр, де це відбулось та чи були присутні в тому місці обидві особи, сума грошей, покази свідків, інформація щодо відносини між батьком і підозрюваним) можна довести наявність або відсутність факту запозичення.

Під штучним правочином розуміється такий правочин який укладається для покриття іншого правочину. Зазначений випадок можливий, якщо актив був придбаний на ім'я однієї особи, а фактичне володіння, користування та розпорядження ним здійснює інша особа.

РОЗДІЛ II

ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Активи, одержані злочинним шляхом - будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину, зокрема, валютні цінності, рухоме та нерухоме майно, майнові та немайнові права, незалежно від їх вартості [1]. До таких активів відносяться активи будь-якого роду, матеріальні чи нематеріальні, рухомі чи нерухомі, незалежно від способу їх придбання, а також юридичні документи або акти у будь-якій формі, в тому числі в електронній або цифровій, які засвідчують право на такі активи або участь у них, включаючи банківські кредити, дорожні чеки, банківські чеки, поштові перекази, акції, цінні папери, облігації, векселя, акредитиви тощо.

Одним з найпопулярніших різновидів активів, одержаних злочинним шляхом, є *грошові кошти*. Як зазначено у галузевому законодавстві грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання[2]. При цьому, відповідно до ст. 192 Цивільного кодексу України до грошових коштів відносяться як гривня, так і іноземна валюта[3]. Тобто грошима є готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання не лише у гривні, але і в іноземній валюті.

В Законі України «Про валюту і валютні операції» детально розкрито, що саме відноситься до іноземної валюти

¹ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06 груд. 2019 р. № 361-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

² Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

та національної валюти [4]. Зокрема, до іноземної валюти відносяться:

- грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

- кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

- електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

Гривнею (національною валютою) визнані:

- банкноти, монети, у тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

- кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні;

- електронні гроші, номіновані у гривні;

- цифрові гроші Національного банку України.

Також до зазначеного предмету відносяться віртуальні активи, які набувають все більшого прийняття серед широких мас населення, що обумовлює зростання кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних з ними. У 2021 році, сума віртуальних активів, які були одержані внаслідок незаконних дій, досягла найбільших показників в історії та склала приблизно 14 млрд дол США [5].

⁴Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 чер. 2018 р. № 2473-VIII. UR: :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

⁵ Типологічне дослідження на тему: «Фінансування тероризму та отримання кримінальних доходів від вчинення інших злочинів в умовах військової агресії

Під віртуальним активом розуміється нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [6]. Водночас законодавство що врегульовує обіг віртуальних активів в Україні не набуло чинності.

Наступний різновид активів, одержаних злочинним шляхом, є **майно**. В національному законодавстві поняття «майно» закріплено в ст. 190 ЦК України та носить дещо обмежений характер, зокрема, ним вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права (речові права) та обов'язки. Проте, у 2006 році Верховною Радою України було ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції, в якій зазначене поняття носить більш розгорнутий характер. Зокрема, майном є будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них [7].

Узагальнений перелік цінностей, що відносяться до поняття «майно» визначений у постанові Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності», зокрема: житлові будинки, квартири, предмети домашнього господарства, продуктивна й робоча худоба, засоби виробництва, виготовлена продукція, транспортні засоби,

російської федерації» : Наказ Державної служби фінансового моніторингу України від 20 груд. 2022 № 95.

⁶ Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.

⁷Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18 жов. 2006 р. № 251-V.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>.

грошові кошти, акції, інші цінні папери, а також інше майно споживчого й виробничого характеру [8].

Більш деталізований перелік майна наведений у ст. 66 Господарського кодексу України та ст. 145 Податкового кодексу України. Відповідно до зазначених норм до майна (зокрема, підприємства) відносяться матеріальні цінності, які становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Відповідно до ст. 145 Податкового кодексу України до виробничих і невиробничих фондів відносяться будівлі, споруди, транспортні засоби, електронно-обчислювальні машини, мікрофони і рації, права користування природними ресурсами, права користування майном, права на комерційні позначення, авторське право та суміжні з ним права, право на ведення діяльності тощо.

Ще одним предметом кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, можуть виступати *цінні папери* (як фінансові інвестиції). Цінним папером, відповідно до ст. 8 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», є документ установлені форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам [9]. До цінних паперів належать акції; акції корпоративних інвестиційних фондів; корпоративні облігації; облігації місцевих позик; державні облігації України; облігації міжнародних фінансових організацій; депозитні сертифікати банків; іпотечні облігації; сертифікати фондів операцій з нерухомістю; інвестиційні

⁸ Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності : Пост. Пленуму Верхов. Суду України // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1995. – №1.– С.112-113

⁹ Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

сертифікати; казначейські зобов'язання України; державні деривативи; опціонні сертифікати; фондові варанти; кредитні ноти; депозитарні розписки.

Майнові права також можуть виступати предметом кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом. Відповідно до ст. 3 Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» майнові права – будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги [10]. Майнове право – це обмежене речове право, за яким власник цього права наділений певними, але не всіма правами власника майна, та яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно чи інше речове право на відповідне майно в майбутньому [11].

Немайнове право також може виступати предметом кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом. Відповідно до ст. 94 Цивільного кодексу України до немайнових прав фізичних осіб відносяться суб'єктивне цивільне право, яке за своїм змістом є тісно та нерозривно пов'язане із особою-носієм, не має економічної природи походження та економічного змісту, а також спрямоване на задоволення фізичних (біологічних), духовних, моральних, культурних, соціальних чи інших нематеріальних потреб (інтересу), об'єктом якого є особисте немайнове благо [12].

¹⁰ Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України 12 лип. 2001 р. № 2658-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>

¹¹ Про розгляд звернення : Лист Державної фіскальної служби України від 09.03.2016 № 2458/Г/99-99-17-02-03-14. URL : <https://tax.gov.ua/baneryi/podatkovy-konsultatsii/konsultatsii-dlya-fizichnih-osib/print-67008.html>.

¹² Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. – К., 2007. – 242 с. – С. 168.

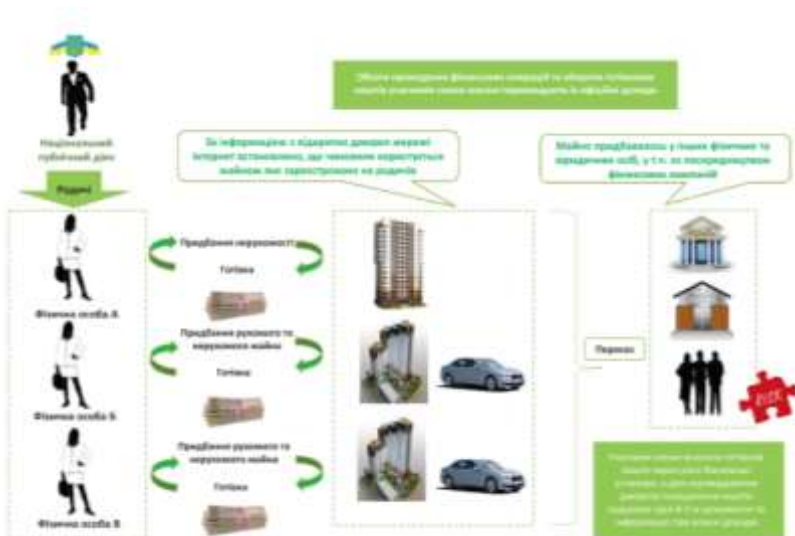
РОЗДІЛ III

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, відрізняються своєю різноманітністю.

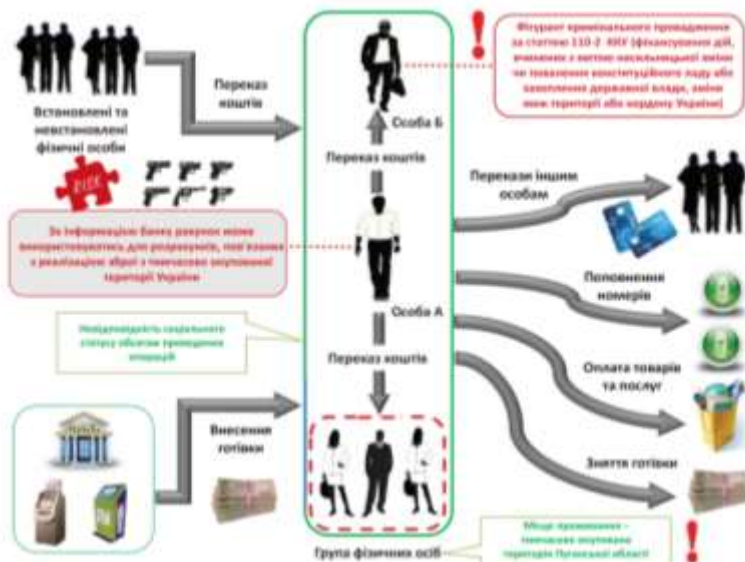
Одним зі способів є придбання активів, одержаних злочинним шляхом, на членів родини. Так, Члени сім'ї національного публічного діяча придбавали у власність рухоме та нерухоме майно. При цьому, за інформацією з відкритих джерел мережі Інтернет було встановлено, що дане майно було у користуванні самого національного публічного діяча. Придбання майна здійснювалось за готівку в інших фізичних та юридичних осіб, фінансових компаній. Учасники схеми вносили готівкові кошти через різні банківські установи, а для підтвердження джерела походження коштів надавали одні й ті ж документи про джерела походження. При цьому, обсяги проведених фінансових операцій та обороти готівкових коштів по рахунках учасників схеми значно перевищували офіційно задекларовані ними доходи. Це може свідчити, що фінансові операції були спрямовані на легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (використання коштів з непідтверджених джерел) [13].

¹³ Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2021. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

Сьогодні набувають розповсюдження операції з активами, одержаними від продажу зброї та комплектуючих. Для здійснення таких операцій використовуються, як правило, он-лайн сервіси. Зокрема, на картковий рахунок фізичної особи А, щодо якої була інформація про причетність до продажу зброї з Донецької та Луганської областей, зараховувались безготівкові перекази, в тому числі з використанням ряду платіжних сервісів онлайн-платежів. В подальшому, отримані кошти у день їх надходження, спрямовувались на платіжні картки групи фізичних осіб, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія Луганської області. Кошти зокрема спрямовувались на користь фізичної особи Б. Надалі, отримані кошти вищезазначеною групою фізичних осіб використовувались для: поповнення рахунків інших осіб, поповнення значної кількості номерів мобільних

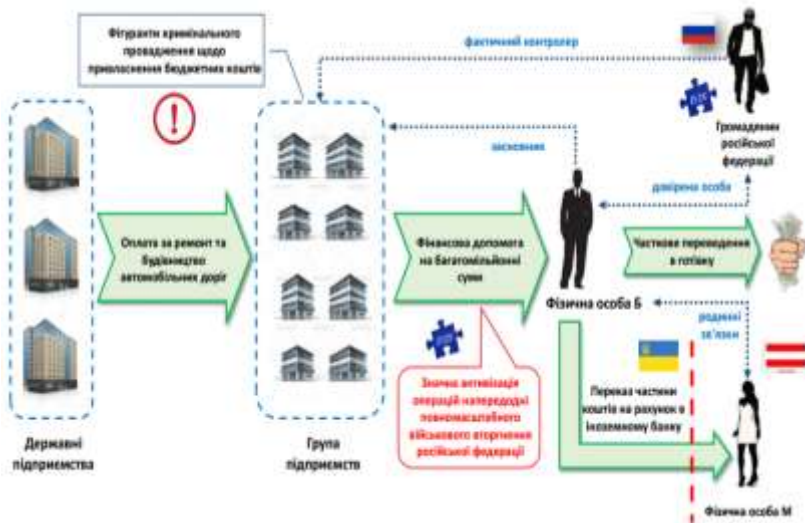
телефонів, придбання товарів/послуг, переведення в готівку [14].

Також, в умовах воєнного стану набули розповсюдження схеми вчинення правопорушень, пов'язаних з активами, отриманими від привласнення коштів, виділених для фінансування військової сфери. Однією зі схем є привласнення бюджетних коштів особою, афілійованою з російським олігархом. Так, на рахунки Групи підприємств, засновником яких виступає Фізична особа Б, зараховувались бюджетні кошти призначені на утримання, ремонт та будівництво автомобільних доріг. Вказані кошти, з використанням «удаваних» договорів позики та фінансової допомоги перераховано на користь Фізичної особи Б. Надалі, кошти розміщено на депозитних рахунках та частково переведено в готівку. Частина коштів перерахована на рахунок дружини Фізичної особи Б в

¹⁴ Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2021. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

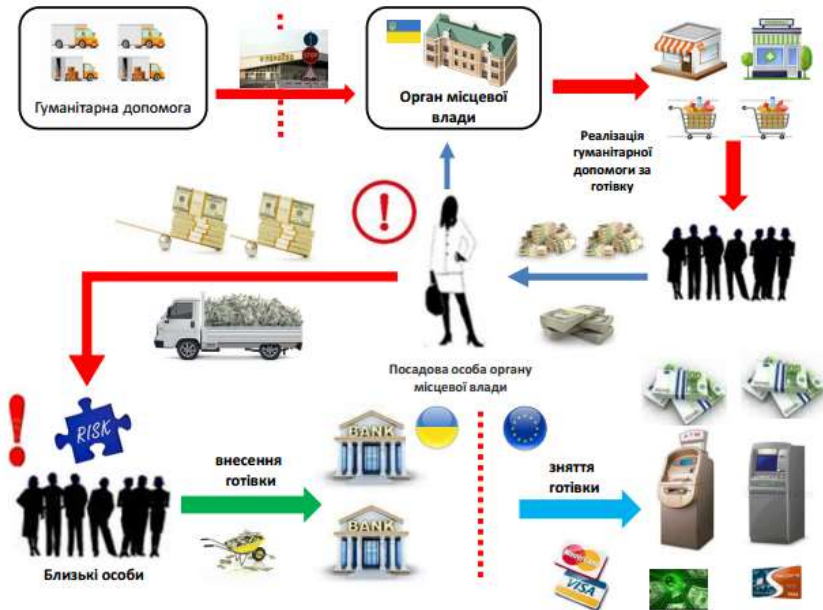
іноземному банку. Значна активізація операцій відбулася напередодні повномасштабного військового вторгнення росії в Україну. Фізична особа Б є довіреною особою російського олігарха, який і є фактичним контролером Групи підприємств та вигодоодержувачем у наведеній схемі [15].

Ще однією схемою, розповсюдженою у воєнний період, є операції з активами, отриманими від розкрадання гуманітарної допомоги. Так, за сприянням Посадової особи органу місцевої влади частина гуманітарної допомоги для забезпечення потреб жителів, була привласнена з метою власного збагачення та за сприянням керівників підконтрольних аптек та магазинів роздрібної торгівлі була реалізована населенню за необліковану готівку. Надалі Посадова особа органу місцевої влади, з метою виведення за кордон грошових коштів, отриманих від незаконної діяльності, залучила близьких осіб. Встановлено факти внесення значних сум готівки на рахунки цих осіб,

¹⁵ Фінансування тероризму та отримання кримінальних доходів від вчинення інших злочинів в умовах військової агресії російської федерації : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2022. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

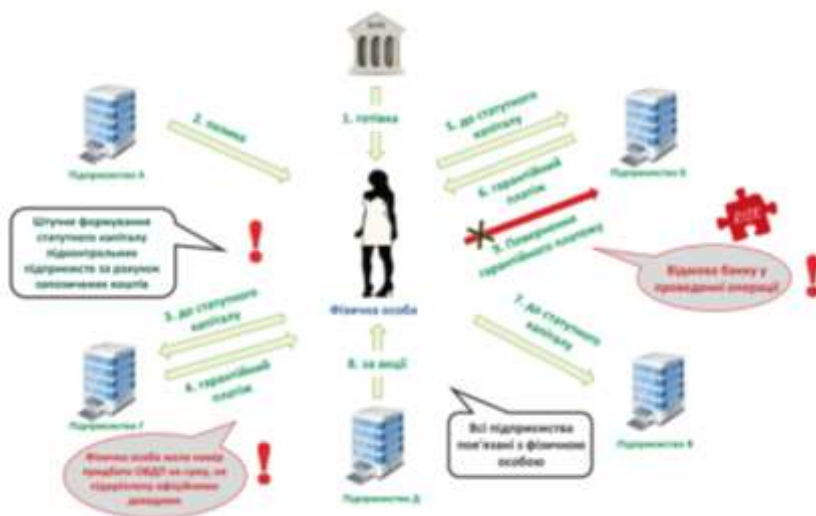
відкриті в різних банківських установах, які надалі знімалися в банкоматах на території країн ЄС. При цьому, обсяги проведених фінансових операцій та обороти готівки учасниками схеми значно перевищували суми офіційно задекларованих ними доходів [16].

Наступна схема – фальсифікація правочинів, пов’язаних з купівлею - продажем облігацій внутрішньої державної позики з подальшим зарахуванням коштів на рахунки фізичної особи. Фізична особа та підконтрольні їй підприємства відкривають рахунки в декількох банківських установах. На один з таких рахунків зазначена особа отримує позику від Підприємства А, вносить кошти готівкою та перераховує на рахунок Підприємства Б як внесок до статутного капіталу, яке, своєю чергою, повертає кошти на її рахунок як гарантійний внесок по договору

¹⁶ Фінансування тероризму та отримання кримінальних доходів від вчинення інших злочинів в умовах військової агресії російської федерації : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2022. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

купівлі-продажу ОВДП. При цьому, для проведення подібних операцій у Фізичної особи не вистачає офіційно задекларованих доходів. За аналогічною схемою протягом короткого проміжку часу здійснюються інші операції на значні суми в різних банках ще з декількома підприємствами. Надалі Фізична особа надає в одну з банківських установ додаткову угоду про розірвання договору купівлі-продажу ОВДП і повертає кошти. Джерелом коштів для проведення такої операції є надходження за продані акції Підприємству Д. Таким чином, Фізичною особою реалізується схема проведення циклічних фінансових операцій з метою приховування незаконного походження коштів та подальшим поверненням їх на рахунки Фізичної особи [17].

¹⁷ Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2021. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

РОЗДІЛ IV

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Відслідковування активів, одержаних злочинним шляхом, та відстеження операцій, що проводяться з ними постає важливим етапом розслідування в межах визначення їх злочинного походження та подальших операцій з ними. Для цього під час розслідування існує необхідність використання спеціальних знань. Зазначене пов'язане з тим, що спеціальні знання дозволять отримати правильну оцінку вартості предмету кримінального правопорушення, зрозуміти особливості готівкових та безготівкових переказів, у тому числі в офшорні зони, відновити інформацію, у випадку її видалення з електронних пристроїв тощо.

Під час розслідування може виникнути необхідність призначати різні експертизи, зокрема товарознавчі, почеркознавчі, економічні, експертизи у сфері інтелектуальної власності, комп'ютерно-технічні, будівельно-технічні тощо. Найчастіше призначаються судові експертизи, що визначають вартість рухомого та/або нерухомого майна, майнових прав, інших активів тощо. Також за необхідності визначення вартості нерухомості може бути призначено оціночно-будівельну експертизу; транспортного засобу – автотоварознавчу; оцінки ювелірних виробів – товарознавчу тощо. Завдяки почеркознавчим дослідженням встановлюється наявність підписів на документах які свідчать про відношення суб'єкта до окремих правочинів, відкриття ним рахунків та внесення на них грошових коштів, підписів на документах, що підтверджують здійснення фінансових операцій тощо.

Будівельно-технічна й оцінно-будівельна експертизи дозволяють визначити відповідність виконаної оцінки нерухомого майна (поліпшень земельної ділянки) вимогам нормативно-правових актів з оцінювання майна, методології, методам, оцінним процедурам. Оцінно-земельна експертиза дає експертну грошову оцінку земельних ділянок; експертну грошову оцінку прав на земельні ділянки. Автотоварознавча експертиза дозволяє встановити вартість колісних транспортних засобів. У випадку, коли необхідно ідентифікувати певні активи фізичної особи за фотознімками, призначається фототехнічна експертиза, яка спрямована на вивчення даних, що зафіксовані в кіно- та фотодокументах, технологію їх виготовлення. Здебільшого, фототехнічна експертиза призначається в тих випадках, коли необхідно встановити дані, зафіксовані на фотозображеннях в латентному (неявному) вигляді. Об'єктами дослідження є фотознімки, технічні засоби та фотоматеріали, які застосовувались для їх виготовлення [18]. В ході такої експертизи виникає можливість підтвердити факт відпочинку особи чи користування нею певним майном, якщо такі дії зафіксовані на фото. Судово-почеркознавча експертиза призначається за необхідності підтвердження підпису особи на різних документах, адже з метою приховання активів, одержаних злочинним шляхом, вона може вдаватися до підробки певних документів або ж заперечувати факти наявності її підпису на окремих документах. За необхідності встановити чи є на певному носії відповідна інформація, або де створена певна інформація, чи зазнавала вона змін, яка хронологія та технологія створення певного документа, чи здійснювалося незаконне втручання в роботу комп'ютера тощо призначається комп'ютерно-технічна експертиза.

¹⁸ Фототехнічна експертиза (експертиза фотографії). Судова незалежна експертиза України. Судова незалежна експертиза України. URL: <https://ekspertiza.com.ua/uk/fototekhnichna-ekspertiza>.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, особлива роль відводиться непроцесуальній формі використання спеціальних знань. Завдяки їй можна отримати орієнтуючу інформацію у кримінальних провадженнях. Найбільш поширеною непроцесуальною формою використання спеціальних знань при розслідуванні проваджень зазначеної категорії є консультаційна допомога обізнаних осіб. Зазначене пов'язане з тим, що інформація, у якій відбивається обіг активів, зокрема, одержаних злочинним шляхом, часто носить економічний характер та закріплюється у низці бухгалтерської документації. Надати вичерпну інформацію щодо змісту господарських операцій та їх документального відображення може лише особа, наділена специфічними знаннями.

Інформація про активи, одержані злочинним шляхом, та операції з ними пов'язані, розглядається у комплексі, у тому числі в обов'язковому порядку враховуються:

- взаємозв'язки між операціями, як у часі так і в просторі;
- взаємозв'язки операцій по видах (їх логічність);
- суми операцій;
- взаємозв'язки між засновниками, керівниками, бенефіціарними власниками юридичних осіб, їх матеріальний стан та суспільне положення;
- взаємозв'язки між даними щодо дати та місця реєстрації юридичних осіб, їх фінансова та господарська активність;
- доходи фізичних осіб;
- наявність розбіжностей щодо ідентифікаційних та інших даних, отриманих із різних джерел;
- логічність укладених угод, які надають майнові або інші права, їх правова обґрунтованість та фінансове забезпечення;

- розмір активів, підстави їх набуття [19].

Сліди переважної більшості операцій з активами, одержаними злочинним шляхом, пов'язані повністю або частково з міжнародними трансфертами коштів або ж внутрішніми платежами, тією чи іншою мірою відображаються у банківських документах. Для того, щоб виявити ознаки злочинної діяльності в масиві банківських документів, необхідно здійснити послідовний аналіз основних первинних документів (договір банківського рахунку, укладений між клієнтом і банком, копії договорів та інших документів, що відображають різноманітні операції клієнтів). Крім того, інформацію, що відображає операції з такими активами, містять розрахункові документи, що є підставою для проведення безготівкових розрахунків. Інформація, яка міститься у зазначених документах, дозволить ідентифікувати відомості про платників та одержувачів коштів, які можуть бути задіяні в операціях з активами, одержаними злочинним шляхом. З-поміж іншого в них зазначені ідентифікаційний податковий номер фізичної особи, номери її рахунків, номери кореспондентських рахунків обслуговуючих банків, кодові позначення тощо. До розрахункових документів відносяться: платіжні доручення, заяви на відкриття акредитивів, чеки, інкасові доручення тощо.

Наявність у особи активу, одержаного злочинним шляхом, у формі цифрової валюти може бути ідентифікована за наступними індикаторами:

- використання значної кількості банківських рахунків, зареєстрованих одним адміністратором цифрової платіжної системи чи обмінного ресурсу (іноді в декількох державах), що використовуються як «фільтраційні»;

¹⁹ Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL : [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf).

- наявність адміністратора цифрової платіжної системи чи обмінного ресурсу, офіційно зареєстрованого на території однієї держави, який обслуговує рахунки на території інших держав, де не має розширеної клієнтської бази;

- двостороннє переміщення доходів між рахунками, зареєстрованими різними адміністраторами цифрової платіжної системи чи обмінного ресурсу на території різних держав (може бути індикатором злочинного посередництва);

- обсяги та частота здійснення готівкових транзакцій (із надмірною структурованістю та суттєвими перевищеннями порогу обов'язкової реєстрації), здійснені адміністраторами цифрової платіжної системи чи обмінного ресурсу без видимої економічної доцільності;

- системи обігу цифрової валюти з проблемною реєстрацією та/або зафіксованими непрозорими операціями.

Так, усі вказані індикатори мають спільну рису – визначення «точок контакту» цифрової валюти з фінансовими установами, які в такому разі представлені адміністраторами цифрових платіжних систем чи обмінних ресурсів, хостинг-провайдерами та компаніями з обслуговування торговельних майданчиків тощо.

Протиправні операції з активами, одержаними злочинним шляхом, у формі цифрової валюти, можуть бути підтверджені наявністю певних маркерів ^[20], с. 52], зокрема:

- неспівпадіння між ідентифікаційними даними користувача та його IP-адресою;

- підозрілі IP-адреси та імена користувачів (прізвиська, ICQ-номери);

²⁰ Досвід країн Європейського Союзу щодо виявлення та розслідування відмивання злочинних доходів із використанням цифрової валюти (криптовалюти) [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, І. Кржечковський, В. В. Тапінко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 86 с.

- вхід чи спроби входу до систем через ненадійні IP-адреси або з IP-адрес чи адрес, ідентифікованих як сумнівні;

- значна кількість банківських рахунків, зареєстрованих на одного адміністратора цифрової валюти чи компанії, що надає конвертаційні послуги (іноді розташовані на території різних держав), які використовують як транзитні;

- адміністратор цифрової валюти чи компанія, що надає конвертаційні послуги, перебувають на території однієї держави, але мають рахунки за кордоном за відсутності розширеної клієнтської бази (сумнівні підстави для ведення бізнесу за кордоном);

- циклічний рух грошових коштів між банківськими рахунками, зареєстрованими на різних адміністраторів цифрової валюти чи компаній, що надають конвертаційні послуги в різних державах;

- об'єм і регулярність операцій з готівкою (іноді розбивається на суми, менші від звітного ліміту), які здійснює власник адміністратора цифрової валюти.

РОЗДІЛ V
ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З
ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ
АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

При розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом важливе значення має чітка взаємодія державних та правоохоронних органів. Ефективною є взаємодія правоохоронних органів з Державною службою фінансового моніторингу України, Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), Державною податковою службою України.

Правоохоронний орган вправі звернутися до Держфінмоніторингу для отримання узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів в рамках фінансового розслідування чи інформації від підрозділу фінансової розвідки іноземної держави. Важливо зазначити короткий опис кримінального правопорушення, фінансові дані, реквізити фінансових установ, конкретних фінансових операцій, даних щодо їх учасників та дат проведення операцій.

Форми співпраці правоохоронних органів з Держфінмоніторингом:

- отримання від Держфінмоніторингу узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів за результатами фінансового моніторингу. Узагальнені матеріали - відомості про фінансові операції, що були об'єктом фінансового моніторингу і за результатами аналізу яких у спеціально Держфінмоніторингу виникли підозри;
- інформування правоохоронними органами Держфінмоніторингу про підозрілі фінансові операції або

діяльність. Таке інформування повинно містити інформацію про чинне кримінальне провадження (ОРС, КРС), всю наявну інформацію про підозрілі фінансові операції (час, суб'єкти, суми тощо), сутність підозр (вчинення якого кримінального правопорушення підозрюється).

- надання правоохоронним органам розроблених Держфінмоніторингом типологій підозрілих фінансових операцій, зокрема, щодо нових та складних методик протиправної діяльності;

- проведення робочих зустрічей, обмін досвідом, статистичними, довідковими, аналітичними матеріалами, методичними рекомендаціями тощо.

Досить важливим при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом, є налагодження ефективної взаємодії з АРМА, як центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, уповноваженим на формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, які можуть бути арештовані у кримінальному провадженні, а також управління активами, які арештовані у кримінальному провадженні. АРМА забезпечує виконання звернень органів досудового розслідування, прокуратури та судів щодо виявлення та розшуку активів. АРМА здійснює заходи з виявлення, розшуку активів, виходячи зі змісту звернення, з урахуванням ступеня фактичного доступу до джерел даних, що знаходяться у розпорядженні третіх осіб. За результатами вжитих заходів з виявлення, розшуку активів АРМА складає відповідь на звернення, у якій зазначаються встановлені АРМА відомості, що свідчать про існування активів, на які може бути накладено арешт у вказаному у зверненні кримінальному провадженні, а також про їх місцезнаходження чи останнє відоме місцезнаходження.

Перед прийняттям слідчим, прокурором рішення про звернення до АРМА варто переглянути Єдиний державний

реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні з метою уникнення випадків повторного накладення арешту на вже арештовані активи в інших кримінальних провадженнях ^[21].

Водночас, розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом часто виходять за межі національних кордонів, що обумовлює необхідність забезпечення своєчасного використання компетентними органами можливостей формального і неофіційного міжнародного співробітництва під час слідчих дій.

Україна є стороною, зокрема, таких основних міжнародних багатосторонніх договорів, що передбачають підстави та порядок міжнародного співробітництва, у тому числі і взаємної правової допомоги:

- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000 року);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (2003 року);
- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 року), Додатковий протокол (1978 року) та Другий додатковий протокол (2001 року) до неї;
- Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990 року) та Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (2005 року);

²¹ Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL : [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf).

- Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 року) [22].

З урахуванням транскордонної природи фінансових операцій, а також Інтернет-мережі, що постійно використовується при цьому, міжнародне співробітництво постає важливим елементом в розслідуваннях зазначеної категорії кримінальних правопорушень. Встановлення контактів на початковому етапі дасть слідчим змогу ознайомитись та засвоїти особливості іноземної правової системи та проблематику процесу отримання додаткової інформації та формування загальної стратегії розслідування. Тому застосування наявних механізмів встановлення такого співробітництва повинно бути максимально ефективним і оперативним з огляду на волатильність, властиву електронним доказам і слідам злочинної діяльності у віртуальному просторі:

- співробітництво через міжнародні мережі, створені для виявлення злочинних доходів: Камденська міжвідомча мережа з повернення активів (CARIN), Ініціатива з повернення викрадених активів (StAR), яка є результатом партнерства між Світовим банком та Управлінням ООН з наркотиків та злочинності, а також спеціалізовані мережі з повернення активів (Глобальна мережа координаторів повернення активів – спільний StAR та Інтерпол);

- використання механізмів співробітництва між органами поліції (контактні центри 24/7, G8 – мережа підрозділів з розслідування інформаційних злочинів та національні бюро Інтерпол) з метою отримання оперативних даних, виконання запитів щодо забезпечення збереження інформації тощо для мінімізації бюрократичного перевантаження в межах стандартної процедури надання взаємної правової допомоги;

²² Повернення активів в Україні : практичне керівництво. К., 2017. URL : https://star.worldbank.org/sites/default/files/2020-12/asset_recovery_guide_ukrainian.pdf

- встановлення через національну СФР контактів з аналогічними іноземними відомствами з поданням запитів через захищений канал Egmont Secure Web;

- використання формальних процедур обміну інформацією з Центральним органом (прокуратурою) – механізм обміну запитами в межах взаємної правової допомоги.

Відповідно до ст. 568 Кримінального процесуального кодексу України, на підставі запиту про міжнародну правову допомогу відповідні органи України проводять відповідні процесуальні дії, а також інші дії, передбачені законодавством, з метою виявлення та арешту майна, грошей і цінностей, отриманих злочинним шляхом. Спеціальним законом у цьому випадку є Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» [23]. Національне агентство відповідно до міжнародних договорів України здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну інформацією з питань, пов'язаних з виявленням, розшуком та управлінням активами. Національне агентство здійснює міжнародне співробітництво на запит відповідного органу іноземної держави.

²³ Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 лист. 2015 р. № 772-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 чер. 2018 р. № 2473-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
2. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06 груд. 2019 р. № 361-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
4. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 лист. 2015 р. № 772-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>
5. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України 12 лип. 2001 р. № 2658-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>
6. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18 жов. 2006 р. № 251-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>.
7. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

9. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

10. Про розгляд звернення : Лист Державної фіскальної служби України від 09.03.2016 № 2458/Г/99-99-17-02-03-14. URL : <https://tax.gov.ua/baneryi/podatkovikonsultatsii/konsultatsii-dlya-fizichnih-osib/print-67008.html>.

11. Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності : Пост. Пленуму Верхов. Суду України. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1995. №1. С.112-113.

12. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2021. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia.

13. Досвід країн Європейського Союзу щодо виявлення та розслідування відмивання злочинних доходів із використанням цифрової валюти (криптовалюти) [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, І. Кржечковський, В. В. Тацієнко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 86 с.

14. Міжнародні та національні правові положення системи захисту засобів фінансової допомоги Європейського Союзу та іноземних донорів в Україні [Текст] : зб. норм.-прав. актів / [упоряд. : І. Кржечковський, В. В. Тацієнко, С. С. Чернявський та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 260 с.

15. Повернення активів в Україні : практичне керівництво. К., 2017. URL : https://star.worldbank.org/sites/default/files/2020-12/asset_recovery_guide_ukrainian.pdf

16. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL : [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf).

17. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 457 с.

18. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. К., 2007. 242 с.

19. Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії [Текст] : матеріали міжвідомчої наук.-практ. конф. (Київ, 23 черв. 2017 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, В. І. Шакур та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 448 с.

20. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.

21. Фінансування тероризму та отримання кримінальних доходів від вчинення інших злочинів в умовах військової агресії російської федерації : типологічне дослідження Держфінмоніторингу. К., 2022. URL : fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologia

22. Фототехнічна експертиза (експертиза фотографії). Судова незалежна експертиза України. Судова незалежна експертиза України. URL: <https://ekspertiza.com.ua/uk/fototehnicna-ekspertiza>.

23. Чернявський С.С., Вознюк А.А. Зарубіжний досвід правової протидії незаконному збагаченню. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. Вип. 1. Т. 17. С. 79-85.

Навчальне видання

РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Методичні рекомендації

Відповідальний упорядник – Віктор КОРОЛЬЧУК

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції

Дк № 4155 від 13.09.2011.

Підписано до друку 10.02.2023. Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Обл.-вид. арк. 11,25. Ум. друк. арк. 10,46.

Тираж 15 прим.
